

הַלְבוֹת תְּפִלָּה סִימָן צו צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

ואסר הקיקה נקמין כדי הליף ד' אמות⁽⁴⁾, וכדלעיל בסימן צב קע"ף ט'⁽⁵⁾.

[משנ"ב ס"ק יב]

דחננע בנעה צריך לטל נדיו במים⁽¹¹⁾.

(11) ולענין נגיעה בפרעוש, כתב לעיל (סי' ד ס"ק מה) שאם נגע בו, אפשר שדי בנקיון בעלמא ואין צריך נטילת ידיים.

[משנ"ב ס"ק יג]

אפלו נפל רב⁽¹²⁾.

(12) וכן אם נתרשלו התפילין ואינן מחדקות, כתב הערוך השלחן (סי'ו) שיכול לחזקן כמו בטלית, שאין ההפסק ניכר בזה כל כך.

[משנ"ב ס"ק יד]

הצטיפה הרי הפסק⁽¹³⁾.

(13) ומשמע מדבריו לעיל (סי' ח ס"ק מ) שאדם אחר יכול לקחת את הטלית וליתנה על נבי ראשו וגופו של המחפץ.

[משנ"ב ס"ק יז]

דמשוי של ארבעה קבין אם הם עליו קבשלים כנתי⁽¹⁴⁾.

(14) ושיעור ארבעה קבין, כתב בספר בירור הלכה (כאן) שלדעת הגרי"ח נאה הוא 5.5 ק"ג, ולדעת החזו"א הוא 9.6 ליטר [במדה ולא במשקל].

[משנ"ב ס"ק ה]

קגון כנגד תחתון⁽⁶⁾.

(6) ולירוק על הרצפה באופן שיבלע הרוק מיד בקרקע ולא נראה, כתב השו"ע הרב (סי'ב) שאף על פי כן לכתחילה צריך לרוק לתוך בגד.

[משנ"ב ס"ק ז]

שזרקו בידו לאחוריו⁽⁷⁾.

(7) ואחרי שישמור את תפילת שמונה עשרה, כתב השלחן שלמה (סי'ב) שיראה לדרוס את הרוק ברגליו, וכמו שמבואר בשו"ע לקמן (סי' קא ס"ז) שמפני כבוד בית הכנסת צריך לכסות את הרוק או לדרוסו ברגליו.

[משנ"ב ס"ק ט]

עלין אוליין בשר ימין ושמאל של האדם⁽⁸⁾.

(8) ובאיטר יד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר) הנדפס בסוף מסכת ציצית ותפילין אות כא) שמבואר בפמ"ג (א"א ס"ק ו) שהולכים לפי שמאל ימין שלו, וכן כתב הכף החיים (סי' טו), אך הוסיף הגר"ח קניבסקי שלפי הטעם שכתב המג"א (סי' ו) בשם שבלי הלקט שלימינו אסור ולשמאלו מותר משום שנאמר "ה' צלך על יד ימינך", אם כן גם באיטר הולכים לפי ימין ושמאל של העולם, וכמו שמוכח בביה"ל לקמן (סי' קכג ס"ג ד"ה כשפוסע).

[משנ"ב ס"ק יא]

בידיו⁽⁹⁾, ואם עבר ונטלה, ישפץ ידו בפתל⁽¹⁰⁾.

(9) וכן אם הכינה או שאר בעלי חיים כעת לא עוקצים אותו, אלא שנמצאים על בגדיו וחושש שיכנסו לפנים מבגדיו לעוקצו, והדבר מותר בתפילתו, כתב הכף החיים (סי' יח) שמותר לו לסלקם על ידי בגד.

(10) ואף שצריך נטילה משום רוח רעה [כדלהלן ס"ק יב], ולרוח רעה הרי צריך דוקא מים [כמבואר בשו"ע לעיל סי' ד סי"ח ו-כב, ובמשנ"ב שם ס"ק לט, וכמו שמשמע במאמר מרדכי ס"ק ג], צריך לומר שבנגיעה בכינה יש גם משום נקיות, ולכן כשעומד בתפילתו ואין באפשרותו לטול ידיו, הקלו להתפלל כשרוח רעה שורה על ידיו, ומה שמשפץ ידיו הוא רק לנקיות [כדלעיל בשו"ע סי' ד סכ"ב].

סימן צח

צריך שיהיה לו פננה בתפלתו

[משנ"ב ס"ק א]

בן תפילת קפשוטו להבין הדברים⁽¹⁾.

(1) והוסיף הכף החיים (סי' ב) שגם צריך להזהר בתיבות ובאותיות ובנקודות לאופן בצורה מדויקת בתיקון וצביון, שלא יחסר מהן שום דבר.

[משנ"ב שם]

דאלו הכנות המבארים כאן בשלחן-ערוך⁽²⁾.

(2) ובכוונה זו שצריך לבחון העומד בתפילה לפני ה', ביאר בחידושי הגרי"ח על הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה) שאינו מדין כוונה, אלא הוא מעצם מעשה התפילה, ואם אינו רואה עצמו כך, דרי הוא בכלל 'מתעסק', ודבר זה מעכב בכל התפילה. מאידך, בגליונות החזו"א (שם) כתב שכל אדם העומד להתפלל לעולם אינו בגדר 'מתעסק'. שהרי יש בו ידיעה כהה שהוא עומד בתפילה לפני ה', אלא שאין ליבו ער לזה כל כך, ובידיעה די בידיעה קלושה. והגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' א אות ב) כתב שצריך עיון בענין המתפלל וליבו בל עמו, וטרוד במחשבתו ואינו מרגיש כלל שהשפתיים נעות והפה ממשיך בתפילה, כי לכאורה נראה שמתעסק גרוע יותר מחסרון כוונה במצוה, ויש לחושבו באותה שעה כאילו הגיע לשכרותו של לוט, הואיל ולא ידע כלל שהוא מדבר.

יום א' כ"ו אדר א' תשע"ו

כט באר הגולה

ג שם כפרוש ושי
ד שם בתוספות
ה כבא קציעא ק"ה

הלכות תפלה סימן צו צח

מבליעו בכסותו בענין (ה) שלא יהא (ז) נראה. ואם הוא אסטניס (פרוש, שאינו יכול לראות דבר מאוס) (ו) ואינו יכול להבליעו בכסותו, (ז) זורקו לאחוריו: ואם אי אפשר לזרקו לאחוריו זורקו (ח) לשמאלו אבל לא לימינו, (ח) וכל-שכן לפניו (ו) [ו] דאסור (הרי"ף פרק מי עמות). והא דלקמן בריש סימן קכג שהופך פניו לצד שמאל תחלה שהוא זמין של הקדוש-ברוך-הוא, (ט) יש לומר דהשעם פיון שמעולם לא ירדה השכינה למטה מעשרה, אם-כן אין השכינה כנגד המתפלל, ולפיכך חלקו כבוד לימין ידוה ברקיקה שהיא בשעת תפלה, אבל כשפוסע שלש פסיעות, האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו, (י) והוא כנגד השכינה, ולפיכך נותן שלום לשמאלו, שאז הוא כנגד ימינו של הקדוש-ברוך-הוא (ב"י בשם אביו): **ג** ואם כנה עוקצתו, למשמש בכגדיו להסירה שלא תתבטל פונתו, אבל לא יסירה (יא) בידו: הגה ודוקא בשעת התפלה, אבל שלא בשעת התפלה יכול לטל (י) כנה ולזרקנה בבית-הכנסת (א"י) (ועין לעיל (יב) סימן ד סעיף יח): **ד** ואם נשמת טליתו ממקומו (יג) יכול למשמש בו (ט) ולהתזירו, אבל אם נפל (יד) בלו (טו) אינו יכול לחזור ולהתעטף בו (טז) דהני הפסק: ה' הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה, פחות מארבעה קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל; ארבעה קבין, מניחם (יז) על-גבי קרקע ומתפלל:

צח צריך שיהיה לו כנה בתפלתו, ובו ה' סעיפים:

א *המתפלל צריך שיכון (א) בלבו (א) פרוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשב באלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המתשבות הטורדות אותו עד שהשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו. ויחשב באלו* היה מדבר לפני מלך בשור ודם היה מסדר דבריו ומכון בהם ופה לכל יפשל, קל-יחמר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא שהוא חוקר כל המתשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכונים בתפלתם

שערי השוקה

פעאמו אם יכול לכוון יותר מחוץ הספר או קע"פ וקנה נעשה עפ"י מוחיו, וכן מבאר שם כמג"א וזכריא בבה"ט שם. ומ"ש ב"י שישם תחלה, עין כ"ש לקמן סימן קיט בשם הרמב"ם:

[ו] דאסור. עבה"ט דאם א"א כו' מחר. וכתב בש"צ דמ"מ יש לו להמתין אח"כ כדי שיעור הולך ד"א כמ"ש השור בס"י צב בשם הרד"ק ש"ש, ועין ב"י יו"ד ט"ו קט. וכתב בספר פריהאדמה: זמן שמושים בתייעני בתפלת י"ח, אם הם רפויים בחטמו שקרובים לפל בקריעות והשתתות נכון להחמיר שיקשורם או יתקדם על-ידי הוט, וזכריא בשלמיצבור ע"ש:

ע"י בגד או די בנקיין צפר, מ"א: (ט) ולהתזירו. אפלו נפל רבו, מ"א: (ב) בלבו. כתב בספר הגן: לבטל כחשבה רעה בשעת התפלה יאמר ג"פ פי פי ואח"כ ירק ג"פ, ולא ירק לגמרי רק בדרג נחת, ונלשו

משנה ברורה

ואחר הרקיקה ימתין כדי הולך ד' אמות⁴, וכדלעיל בסימן צב סעיף ט⁵: (ה) שלא יהא נראה. כגון בגד תחתון⁶, אבל בגד עליון פיון שהרק נראה אפשר דמתר, דכיון שעשוי לכך אין בו משום מאוס, כן כתב המגן-אברהם, אבל (ו) שארי אחרונים כתבו שגם כנה צריך לכוון מקום הרק שלא יהא נראה: (ו) ואינו יכול וכו'. פרוש, (ח) שמוס לו להבליעו בכסותו, או שאינו יכול לשהותו בפיו עד שיבליענו, (ט) או שהוא כסות נאה, ואם נצריכו שיבליענו בו ישרדנו גם-כן: (ז) זורקו לאחוריו. הינו (י) שהופך פניו לאחוריו או שזורקו בידו לאחוריו⁷, (יא) אבל לא כלפי מעלה, שנהא ככופר: (ח) וכל-שכן לפניו. משני שהמתפלל, שכינה לפניו. ומכל מקום (יז) אם אי אפשר לו לרק אלא לפניו או לימינו, והוא מצטער בתפלה על-ידי שאינו יכול לרק, מתר לו לרק לימינו ואפלו לפניו: (ט) יש לומר דהשעם וכו'. והאחרונים תרצו בפשיטות, דהכא בשעת קריאתו מסלק ממנו כבוד השכינה, וכמו שכתוב בסימן ג לענין "התפכדו מכבדים וכו'", על-כן אזלין בחר זמין ושמאל של האדם⁸, מה שאין בן בסימן קכג דאגרי בהשתחוה שמשפתנה בסוף תפלתו להשכינה, על-כן אזלין בחר זמין דשכינה: (י) והוא כנגד השכינה. רוצה לומר, (יג) שעל-פרכת פונתו אז בעת השתחוה להשתחוות נגד השכינה שהיא למעלה מעשרה, כי הלא לא ירדה למטה: **ג** (יא) בידו⁹. ואם עבר

תרגום: 1 משקלים.

(י) עלת-תמיד ואלה רבה ומגן-גבורים: (ט) מגן-אברהם: (ט) הגר"ז: (י) אליה רבה ומגן-גבורים: (יא) כל-בו: (יז) ב"ח ושי"א: (יג) לבוש: (יד) אליה רבה ומגן-גבורים ומגן-מורדי וכו' משמע מהגר"א סימן ד סעיף יח אות כו ד"ה והנוגע בכנה וכו', הלא כלבוש והגר"ז: (טו) מגן-אברהם: (טז) פשוט: (יז) אליה רבה: (יח) פרי תדש: (יט) הגר"ז, ולמד מלעיל סוף סימן צו במגן-אברהם, עין שם: (ב) מגן-אברהם ומגן-גבורים:

יום ב' כ"ז אדר א' תשע"ו

באר הגולה 258

הלכות תפלה סימן צח

עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיים ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה (ב) ישחק עד שתתבטל המחשבה. ויצטרף שיתחשב בדברים המכניעים הלב ומכניעים אותו לאביו שבשמים, ולא יחשב בדברים שיש בהם קלות ראש: הגה ויחשב קדם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוג האדם מלבו (הרי"ו ריש פרק אין עומדין). ואסור לאדם לנשק (ג) בנזי (ג) הקטנים בבית הכנסת, כדי לקבל בלבו שאין אהבה באהבת הפקוד ברוך הוא (בנימין זאב סי' קסג ואגורה פ' כיצד מברכין): **ב** לא יתפלל במקום שיש דבר (ד) שמבטל פונתו ולא (ה) בשעה (ד) המבטלת פונתו (טור בשם ר"מ מרוטנברג ו"הגה"מ פ"ד מהלכות תפלה). (ו) ועכשיו (ז) אין אנו נזהרין בכל זה מפני שאין אנו מכניעים בלבד בתפלה: **ג** *יתפלל דרך תחנונים [*] כרש (ח) המבקש בפתח ובנחת, ושלל תראה עליו (ט) כמשא ומבקש לפטר ממנו: **ד** התפלה היא במקום הקרן, ולכן צריך לזהר שתהא דגמת הקרן בפונה, ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים. ומעמד דומיא דעבודה, וקביעות מקום כמו הקרנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו. ושלל יחז' דבר (י) בינו (ס) לקיר, דומיא דקרן שהחציצה פוסלת בינו לכלי. וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כמו בגדי כהנה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה. ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה, משום נקיות: **ה** אל יחשב, ראוי הוא שיעשה הקדוש-ברוך-הוא בקשתי ביון שפנתי בתפילתי, כי הארבה זה מזכיר עונותיו של אדם (שעל-ידי-כף מפשפשין במעשיו לומר בטות הוא בזבזותיו), אלא יחשב שיעשה הקדוש-ברוך-הוא בחסדו, ויאמר בלבו: מי אני דל ונבזה בא לבקש מאח מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, אם לא מרב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם ברייתו:

באר היטב

תהא בין שפתיים בשעת הקריאה ויבדאי תלך הפחשבה ע"כ. וכתב המ"א עליו ואינו ג"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהיינו הפסק, ומי יודע אם רפואה בדוקה היא: (ג) הקטנים. בשל"ה קורא תגר על המביאים זלזים לכה"כ ע"ש שדכריו וכו': (ג) שמבטל. כגון שכן חדש שמרית: (ד) המבטלת. כגון תפא מן הדרך: (ס) לקיר. בטור כתב עוד, ובינו לקרקע. וכתב ט"ז דוקא ג"ט אבל בפחות מג"ט אפלו מצד ליכא, וכן נהגים לשטח על הקרקע ומתפללים, ב"ח. אסור להתפלל בבדיקה, הלכית ח"א סימן צד, עין שם:

משנה ברוכה

אי אקשר לכנן בשעת התפלה רק קדש^(א), ובתפלה צריך לכנן^(ב) פרוש הפולחן^(ג), עין שם: (ב) ישחק וכו'. ובספר הגן כתב: לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה, יאמר ג' פעמים פי פי פי [הוא ראשית-תבות פלטי יוסף, דהם התגברו על יצר לבם, וכדאיתא בסנהדרין דף י"ט עמוד ב], ואחר-כך ילך ג' פעמים, ולא ילך לגמרי^(ד), רק בדרך נחת והלשון תהא בין שפתיים בשעת הקריאה, ויבדאי תלך הפחשבה. וכתב המגן-אברהם על זה: ואין נראה לי לעשות זה בתוך תפלת שמונה-עשרה דהיינו הפסק, ומי יודע אם רפואה בדוקה היא. ובספר שמונה-עשרה דהיינו הפסק, שקים יד ימינו על מצחו ויאמר בכל פעם: "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי", וכן אם בא לו מחשבת חזון בתוך התפלה, ישחק מעט ויעביר ימינו על מצחו ויהיה פסוק הנ"ל, עד כאן לשונו: (ג) בנזי הקטנים^(ה). בשל"ה קורא תגר על המביאים זלזים לבית הכנסת, (ג) ונהניו קטנים שצדין לא הגיעו לחנוכה, משעם פי הילדים משחקים ומקדים בבית הכנסת ומחללים קדשת בית הכנסת, וגם מבקלים דעת המתפללים; ועוד, גם פי זקינינו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחנכו בילדותם להשתגע ולבזות קדשת בית הכנסת. אבל קשהגיעו לחנוכה, אדרבה, כיצאנו^(ו) אתו לבית הכנסת^(ז) וילמדנו ארחות חיים לישב באימה וביראה, ולא נתיחננו לזיו ממקומו, ויזדונו לענות אמן^(ח) וקדיש וקדשה, עין שם בסוף עניני תפלה וקריאת התורה^(ט). ועין בתנא דבי-אליהו, חלק א פרק י, ג"ל הענש שיש להאב שמיצח אצ בנו לענות דברים של הכל ותפלות בבית הכנסת: **ב** (ד) שמבטל. (ג) כגון שכן חדש שמרית (ד) ובהא גונא: (ה) בשעה המבטלת. כגון שאין דעתו מישבת עליו^(י) (ס) מאיזה צער (ו) או פעם או מנחה הדרך: (ז) ועכשיו וכו'. ופשוט דמכל מקום קשורצה לעמד להתפלל מתוך פנים וכדומה, ויאה להסיר מתחלה המחשבות המטרידות אותו, וירדעיל בסעף א: (ז) אין אנו וכו'. ובפרי-מגדים כתב בשם הלבוש: אף-על-גב שאין אנו מכניין, מכל מקום מה דאפשר לעשות עושין, על-כן אין להתפלל בבית שיש שם שכן חדש או מידבש, וכל-שכן ריח רע מעשש קצת^(יב): **ג** (ח) המבקש בפתח ובנחת. (ו) הוא ענין אחד, ורוצה לומר שיאמנה בנחת בלשון תחנונים^(יג) כפי שפבקש רחמים על עצמו^(יד), וישים אל לבו שאין ביד שום וברא, מלאך או מזל או כוכב, למלאת שאלתו, כי אם ברצונו יתברך: (ט) כמשא. פרוש, (ח) אף-על-פי שאומרה בלשון תחנונים, אם אינו מחשב כמו שצריך דבר ויא לבקש מלפני המלך, אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו, אינו נכון, ומאד צריך לזהר בזה. (ט) ומכל מקום בדיעבד אפלו אם לא אמנה בלשון תחנונים לא יחזר ויתפלל. ועין בבאור הלכה: **ד** (י) בינו לקיר. בטור כתב עוד: ובינו לקרקע, וכתב ט"ז: דוקא ג' טפחים, אבל בפחות מג' טפחים אפלו מצד ליכא: (י) ויש אוסרין אפלו פחות מג'. ומכל מקום לכלי עלטא מתר לשטח ביום הכפורים על הקרקע עשבים וישים ולעמד עליהם להתפלל, דבטל הוא לגבי קרקע^(טו). (יא) אסור להתפלל בבדיקה^(טז):

שער הציין

(ג) כן כתב גם הפתחית-השקל: (א) מגן-אברהם: (ד) שם בומרא: (ה) שם: (ו) עין בי"ח וי"ח: (ח) מגן-אברהם: (ט) פרי-מגדים: (י) אליה רבה ויבוש: (יא) הלכות קטנות:

ג ספר ארחות-חיים
ד עובדן סד
ה נבכות כ"ט
ו סממיו לעיל סימן
ז טור וקפ"ק
ח ראש-השנה ט"ז

שערי תשובה

[*] קרש המבקש כו'. עין לעיל בש"מ מ"ש תלמידי האר"י, קשהגוע לעזר דלים יחשב בלבו שהוא קני ומבקש על הסתח באפלו הוא עשיר כו', ובשם מולנו יתננה וישים עצמו תגמר להיות סויר, וברצוה לשום נרמה עבר. וכתב בש"צ שבמאמר מרדכי כתב בשם האחרונים שאם לא התפלל דרך תחנונים חוזר ומתפלל אע"ג דבטביל סקרו כנה אינו חוזר כמ"ש סי' קא, הסם השעם שקרוב הדבר שגם בפתח לא יכנו משא"כ בזה שיהיה אמינה התפלה דרך תחנונים, ככל יוכל לומר בפתח דרך תחנונים:

ביו"כ עשבים וישים וכן נהגין לשטח מחצלות בט"ב ועומדים עליהם

באור הלכה

* יתפלל דרך תחנונים וכו'. מה פאד צריך האדם לזהר בזה, פי יש כפה פוסקים המצריכין לחזר ולהתפלל מחמת זה, הלא המה הב"ח והאליה רבה וכן מוכח מהבית-יוסף, והמאמר-מרדכי ומגן-אברהם הוכיחו מהקדמים "פ"ד מה"ח הלכה טז דסבר ג"כ ה"כ. וידעתי אין ראיה ב"כ, ובהא גונא מה שאמר שם: לציף צריך לישב מעט וכו', בודאי הוא רק לבתחלה, וכן הפרי-מגדים כתב דיש לחזר לחשב ברכה לבטלה ואין להתמיר דיעבד, ועל-כל-פנים לבתחלה מאד וזהו בזה. עוד נראה לי פשוט, דאפלו לדעת המאמר-מרדכי ומגן-אברהם אין לעכובא רק באבות לבד, ובשאר ברכות רק לבתחלה, דהלא לדידהו עקר השעם משום פנה, וכמו שהוכיחו מהקדמים, ואס"כ בשאר ברכות לא הני לעכובא דיעבד:

אליה רבה הביא בשם קצור של"ה וזה לשונו: סגלה להעביר מחשבה חזון^(א), שקים יד ימינו על מצחו ויאמר בכל פעם: "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי", וכן אם בא לו מחשבת חזון בתוך התפלה, ישחק מעט ויעביר ימינו על מצחו ויהיה פסוק הנ"ל, עד כאן לשונו: (ג) בנזי הקטנים^(ה). בשל"ה קורא תגר על המביאים זלזים לבית הכנסת, (ג) ונהניו קטנים שצדין לא הגיעו לחנוכה, משעם פי הילדים משחקים ומקדים בבית הכנסת ומחללים קדשת בית הכנסת, וגם מבקלים דעת המתפללים; ועוד, גם פי זקינינו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחנכו בילדותם להשתגע ולבזות קדשת בית הכנסת. אבל קשהגיעו לחנוכה, אדרבה, כיצאנו^(ו) אתו לבית הכנסת^(ז) וילמדנו ארחות חיים לישב באימה וביראה, ולא נתיחננו לזיו ממקומו, ויזדונו לענות אמן^(ח) וקדיש וקדשה, עין שם בסוף עניני תפלה וקריאת התורה^(ט). ועין בתנא דבי-אליהו, חלק א פרק י, ג"ל הענש שיש להאב שמיצח אצ בנו לענות דברים של הכל ותפלות בבית הכנסת: **ב** (ד) שמבטל. (ג) כגון שכן חדש שמרית (ד) ובהא גונא: (ה) בשעה המבטלת. כגון שאין דעתו מישבת עליו^(י) (ס) מאיזה צער (ו) או פעם או מנחה הדרך: (ז) ועכשיו וכו'. ופשוט דמכל מקום קשורצה לעמד להתפלל מתוך פנים וכדומה, ויאה להסיר מתחלה המחשבות המטרידות אותו, וירדעיל בסעף א: (ז) אין אנו וכו'. ובפרי-מגדים כתב בשם הלבוש: אף-על-גב שאין אנו מכניין, מכל מקום מה דאפשר לעשות עושין, על-כן אין להתפלל בבית שיש שם שכן חדש או מידבש, וכל-שכן ריח רע מעשש קצת^(יב): **ג** (ח) המבקש בפתח ובנחת. (ו) הוא ענין אחד, ורוצה לומר שיאמנה בנחת בלשון תחנונים^(יג) כפי שפבקש רחמים על עצמו^(יד), וישים אל לבו שאין ביד שום וברא, מלאך או מזל או כוכב, למלאת שאלתו, כי אם ברצונו יתברך: (ט) כמשא. פרוש, (ח) אף-על-פי שאומרה בלשון תחנונים, אם אינו מחשב כמו שצריך דבר ויא לבקש מלפני המלך, אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו, אינו נכון, ומאד צריך לזהר בזה. (ט) ומכל מקום בדיעבד אפלו אם לא אמנה בלשון תחנונים לא יחזר ויתפלל. ועין בבאור הלכה: **ד** (י) בינו לקיר. בטור כתב עוד: ובינו לקרקע, וכתב ט"ז: דוקא ג' טפחים, אבל בפחות מג' טפחים אפלו מצד ליכא: (י) ויש אוסרין אפלו פחות מג'. ומכל מקום לכלי עלטא מתר לשטח ביום הכפורים על הקרקע עשבים וישים ולעמד עליהם להתפלל, דבטל הוא לגבי קרקע^(טו). (יא) אסור להתפלל בבדיקה^(טז):

הלכות תפלה סימן צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק א]

ולזרום במצוות [כמבואר ברמ"א לקמן סי' קמט ס"א]. ומטעם זה גם נהגו לכבדם בגלילת התורה [כמבואר לקמן סי' קמז ס"ק ז].

[משנ"ב ס"ק ה]

שָׁאֵן דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁכַּת עֲלִיּוֹ.⁽¹⁴⁾

(14) וני שבאפשרותו להתפלל במקום שיוכל לכוון בתפילה, אך יצטרך לצאת לפני סיום התפילה, או להתפלל במקום שלא יוכל לכוון, אך שם יתפלל את כל התפילה בשלימות, כתב הגרש"ז אויערבך (תפילה כהלכתה פ"ב הע' כח) שעדיף שיתפלל בכוונה, שהרי תפילה היא עבודת הלב, והוסיף שרצוי לעשות כן גם אם יפסיד קריאת התורה של שני וחמישי, אך צריך להשתדל שהציבור ידעו ויבינו למה עושה כן.

[משנ"ב ס"ק ו]

נֶעֱכָשׁוּ וְכוּ' ⁽¹⁵⁾.

(15) ואם לא התפלל בגלל טרדות אלו, כתב לקמן (סי' קח ס"ק א) שאף שעשה שלא כדיון, אין זה בכלל מזיד, ויכול להתפלל תפילת תשלומין.

[משנ"ב ס"ק ז]

שֵׁשׁ שָׁם שָׁכַר תְּדֵשׁ אוּ מִיִּדְבָּשׁ, וְכָל־שָׁכֵן רֵיחַ רַע מִעֲפֹשׁ קָצֵת.⁽¹⁶⁾
(16) והסיבה לא להתפלל שם היא רק מחמת שאינו יכול לכוון, אך אין איסור מחמת ריח השיכר, וכן אין איסור מחמת הריח הרע של העיפוש, וכמו שכתב לעיל (סי' עט ס"ק כג) בשם החיי אדם שדבר שבטבעו ריחו רע כגון עטין וכדו', אין צריך הרחקה ממנו, ורק כנגד מה שנסרח מחמת עיפוש כתב לקמן (סי' רכז ס"ק ט ובשעה"צ שם ס"ק יא) שאסור, ודוקא כשיש ריח מעופש מאד, ולכן כתב (שם) שמה שנאסר לעיל (סי' פו ס"ק ג) לקרוא קריאת שמע במרתפות היין שיש בהם ריח רע מעופש וקץ בו, מדובר רק כשיש שם ריח רע חזק, והוסיף, שלכן לא קשה מדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה ה"ט) שכתב שרק גדולי החכמים היו נוהגים, כיון שהרמב"ם לא דיבר בריח מעופש מאד.

[משנ"ב ס"ק ח]

שִׁיאֲמָרָה בְּנִחַת בְּלִשׁוֹן תְּחִנּוּנִים⁽¹⁷⁾ כְּמִי שֶׁמִּבְּקֶשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ.⁽¹⁸⁾
(17) ובברכת אבות שאינה בקשה אלא שבחו של מקום, כתב התהלה לדוד (ס"ק א) שיתכן שגם בה צריך לסדר שבחו של מקום, וכמו שמסדר הרש את דבריו לפני שמבקש בפתח.

(18) והצריך לפרנסה או שיש לו חולי, כתב הא"א (אופנהיים) על גליון השו"ע (ס"ק א) בשם ספר חסידים (סי' קנח), שישם ליבו לא רק לברכות אלו, מפני שאומרים עליו למעלה שפלוני סבור שאינו צריך אלא לזאת, אלא יכוון בכל הברכות.

[משנ"ב ס"ק י]

וְלַעֲמֹד עֲלֵיהֶם לְהַתְפַּלֵּל, דְּכֻטֵּל הוּא לְגַבִּי קָרָע⁽¹⁹⁾. אֲסוּר לְהַתְפַּלֵּל בְּבְרִיכָה⁽²⁰⁾.

(19) אמנם לקמן (סי' תריד ס"ק ט) היקל בזה רק לאדם מצונן. ועל גבי כרים וכסתות, כתב (שם) שאפילו אם אינם גבוהים שלשה טפחים נראה כמתגאה, ואסור.

(20) דהיינו להתפלל כשהוא כורע על ברכיו וכל גופו עומד, וכתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' צד, שהוא מקור דברי המשנ"ב) שאף שאופן זה נקרא עמידה, שהרי רוב גופו בעמידה, מ"מ אינו רשאי להתפלל כך.

לְכֹנֵן בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה רַק קִדְּם⁽³⁾, וּבַתְּפִלָּה צָרִיף לְכֹנֵן⁽⁴⁾ פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת⁽⁵⁾.

(3) וכוונות השמות והיחודים שעל פי דברי האר"י ז"ל, כתב הכף החיים (ס"ק ד) שמשמע בוזהר שיש לכוונם בשעה שאומר התיבות, ולא קודם לכן ולא אחרי כן.

(4) וקודם כל ברכה, כתב בספרו שם עולם [בהשמטות שבסוף הספר] שיתבונן מה הוא רוצה לבקש מה' ועל מה יברכנו, ועיצה זו מועילה מאד לכוונה בתפילה.

(5) ועל כן כתב לקמן (סי' קא ס"ק ב) שנכון מאד ללמוד את פירוש המילות של כל התפילה, ועל כל פנים של ברכת 'אבות' ושל 'מודים', שודאי חייב לדעת ביאורן. ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ה פ"א) כתב שראוי לאדם לעיין על כל פנים פעם בשבוע בסימן צח בשו"ע העוסק בענין כוונת התפילה, כדי לעורר לבבו לכל הנוכח שם, שהכל מדינא דגמרא.

[משנ"ב ס"ק ב]

וְלֹא יִלֵּךְ לְגִמְרֵי⁽⁶⁾ וְכוּ', סִגְלָה לְהַעֲבִיר מִחֲשַׁבֶּת חוּץ⁽⁷⁾, שֶׁקֶדֶם תְּפִלָּה יַעֲבִיר⁽⁸⁾.

(6) וכפי שנתבאר בשו"ע לעיל (סי' צו ס"ב) שבתפילה אסור לירוק.

(7) וסגולה נוספת לבטל מחשבות זרות בתפילה, כתב הנפש החיים (שער ב פ"ג) שבעת שמוציא מפיו כל תיבה ותיבה מהתפילה, יצייר את אותה תיבה באותיותיה כצורתה, ויכוון להוסיף על ידה את כח הקדושה. והוסיף, שהיא סגולה נפלאה ובדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה, שיוסיפו טהרה במחשבת תפילתם.

(8) ובפירוש 'קודם התפילה', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קטז) שהוא קודם 'פסוקי דזמרה'.

[משנ"ב ס"ק ג]

בְּנֵי הַקְּטָנִים⁽⁹⁾ וְכוּ', אֶכָּל כְּשֶׁהֲגִיעוּ לְחֻנּוּף, אֲדַרְבָּה, יִכְאֲנֻהוּ⁽¹⁰⁾ אֶתּוֹ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת⁽¹¹⁾.

(9) וגם את בניו הגדולים, כתב האורח נאמן (ס"ק ה) שאסור לנשק, ונקט קטנים משום שדרך האבות להראות להם אהבה יתירה, וכן מבואר בבן איש חי (שנה א פר' ויקרא אות יא). אולם הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"א הע' סד) כתב שאסור לנשק דוקא את בניו הקטנים.

ואף שלא בשעת התפילה, כתבו האורח נאמן (שם) והגר"ח קניבסקי (שם) שאסור לנשקם בבית הכנסת.

ולנשק את ידי אביו ורבו שחייב בכבודם, כגון במקומות שנהגו שהעולה לתורה מנשק ידיהם בירידתו, כתב הבן איש חי (שם) שמותר, שכן גם זה בכלל המצוה, אך ידי אנשים אחרים לא ינשק גם לאחר שעלה לתורה. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה אות נה) כתב שאין למחות בידם, משום שיש להם על מי לסמוך.

(10) ואת בנותיו הקטנות, כתוב במסכת סופרים (פ"ח ה"ו) שגם אותן יש להביא לבית הכנסת.

(11) וצריך להשיג על בגדיהם ונעליהם שיהיו נקיים מצואה וכדו' (כדלקמן סי' קכד ס"ק כח), כדי לא להכשיל את הציבור.

[משנ"ב שם]

וַיִּזְרְזוּהוּ לַעֲנוֹת אָמֵן⁽¹²⁾ וְכוּ', בְּסוּף עֲנִינֵי תְּפִלָּה וּקְרִיאַת הַתּוֹרָה⁽¹³⁾.

(12) וכתב הרמ"א לקמן (סי' קכד ס"ז) שילמד את בניו הקטנים שיענו 'אמן', כי מיד כשהתינוק עונה 'אמן' יש לו חלק לעולם הבא.

(13) וכן מביאים את הקטנים לנשק את ספר התורה כדי לחנכם

